

САТИРА І ГУМОР

Сергій Чмілів

Не було-б щастя...

Член правління ЕПО села Гнилі Голоблі Федір Довгочхун був на сьомому небі від радості. Як-же? Сьогодні на засіданні йому доручено було негайно з'їздити до Харкова, щоб закупити на потребу кооператива два пуди пудри, цеберку одеколону і цілу тисячу шпильок „невидимок“.

Після засідання сам голова, поклавши руку на плече Довгочхуна, сказав:

— Дивіться-ж, Федоре Остаповичу, не підкачайте, річ надзвичайно важлива.—На що той таємно із задоволенням якимсь відповів:

— Не турбуйтесь, Савелю Захаровичу, все буде зроблено в найкращий спосіб,—комар носа не підточить!

На другий день Довгочхун у всьому новому рушив до станції всупроводі друзів і знайомих.

— За яким крамом їдете?—цікавивсь де-хто.

Федір Остапович тільки лукаво всміхавсь з-під вуса і з великою поважністю відказував:

— Це наш кооперативний секрет. Привезу таке, що аж затанцюєте.

— Тільки аби корисне що,—радили деякі.—А то минулий раз піввагона гвіздків привезли.

— О, заспокойтесь!—величався Довгочхун.—Привезу предмет першої необхідності і «домашнього обходження».

* * *

— Це наш кооперативний секрет.

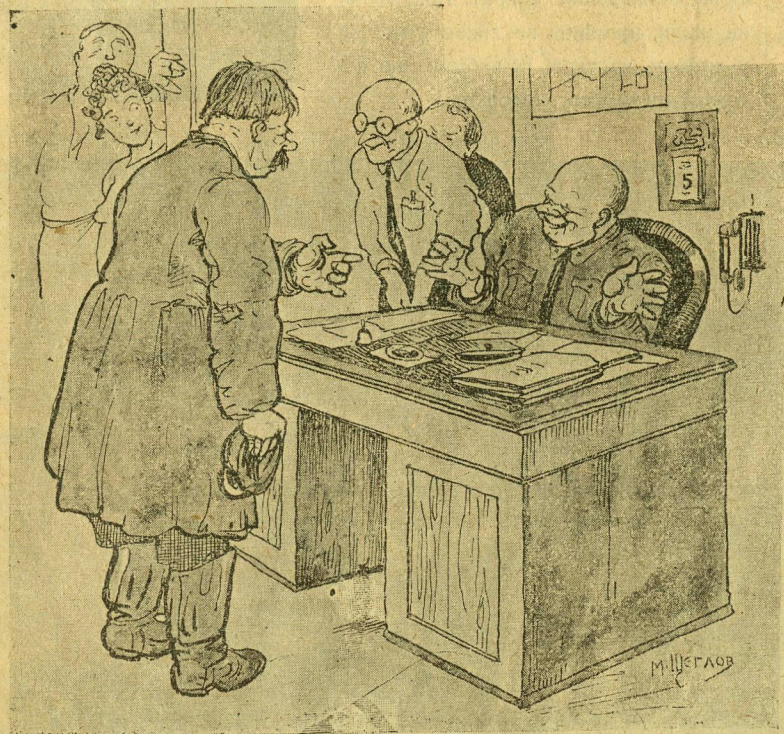
Федір Остапович тільки лукаво всміхався з-під вусів і з великою поважністю відказував:

— Це наш кооперативний секрет. Привезу таке, що аж затанцюєте.

— Тільки аби корисне що,—радили деякі.—А то минулий раз піввагона гвіздків привезли.

— О, заспокойтесь!—величався Довгочхун.—Привезу предмет першої необхідності і «домашнього обхождення».

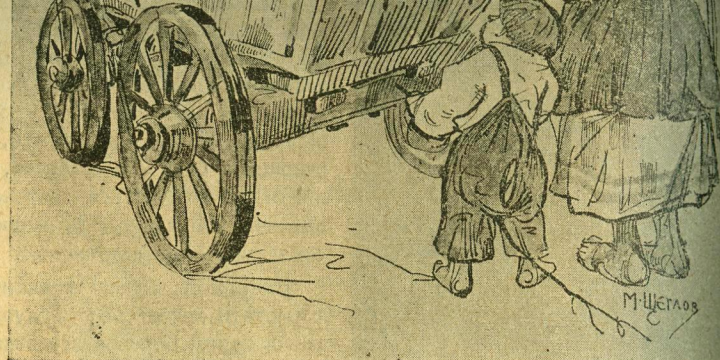
* * *

...Він знесило розвів руками.

По приїзді до Харкову, перш за все, попрямував Довгочхун у «Недспілку».

Його появлення утворило справжній фурор: співробітники з усіх відділів збіглись подивитись на рідкого гостя, а пишмашністка пропищала:

— Це наш кооперативний секрет.

— Дивіться, дивіться—прямо від плуга!

А сам голова довго і з закарлюками почав говорити щось про «смичку».

Коли все трохи заспокоїлось, голова ввічливо спитав:

— Чим можем задовольнити?

Як узнав, що Довгочхуну потрібно пудри, одеколону та шпильок, він знесило розвів руками:

— Нема ані крихотки! Цей крам йде зараз, як звір. Поврите: кооперативи з руками рвуть... Сьогодні вже десятому відмовляю.

Може...—тут голова соромливо усміхнувся,—візьмете що небудь друге: сірників, соли, мила. Ніде правди діти,—мало потрібний крам, але все-ж таки...

Довгочхун подумав, почухав потилицю і вийшов з «Недспілки».

Куди він тільки не заглядав! Був у всіх спілках, об'єднаннях, і спілку «Іжосмак», і туди заходив щирий Довгочхун, але скрізь одна відповідь: «Нема».

Нарешті злий і незадоволений Довгочхун вернувся в «Недспілку» і що буде!—на свій страх і ризик,—купив тютюну, мила, соли та сірників.

— Хай лають!—думав він, повертаючись додому.

Другого дня все, село раділо: достав такий кооператив, що треба! А випадковий герой дня гоголем ходив по Голоблям задоволено підморгував селянам:

— Я-ж казав вам: привезу—затанцюєте. Ну, чия правда?

РАДІО БРУЕВИЧА РЕВОЛЮЦІЇ

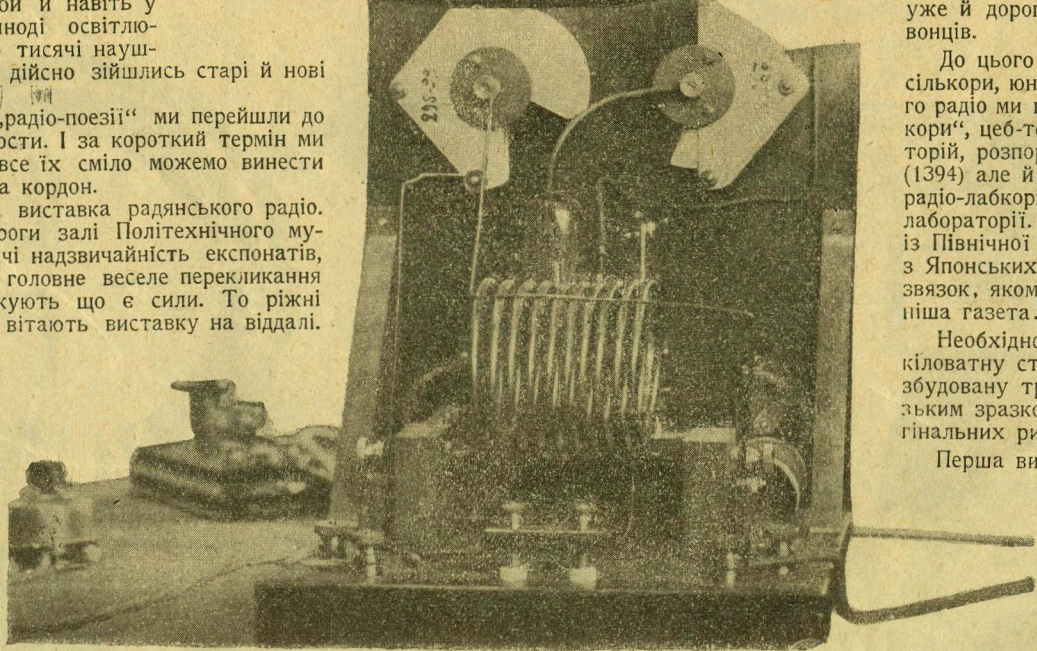
В ЖАДНІЙ країні наука, техніка не дає такого натиснення як у нас, у СРСР. Треба було тільки Республіці Рад розквитатись з численними ворогами та установити згоду й трудовий порядок у себе, як запрацювати заразливим захопленням та сили усі наші лабораторії та кузні науки. А величезних успіхів в науці напрямку досягла за короткий час наша республіка.

Візьмемо для прикладу радіо. Не так ще давно воно було для нас на відношення до нього, як тепер.

Великою увагою користується перша модель наймогутнішої у СРСР 100 кіловатної лампи системи Бонч-Бруевича. Лампи такої сили немає в експлуатації навіть за кордоном.

Далі ми бачимо низку різнотипових приймиш, що в своїй конструкції становлять великий інтерес для радіо-аматора багатьох передатчиків, прийомно-передаточну радіо-аматорську установку на коротку хвилю, достат-

Зверху—Передатчик для коротких хвиль і модель лампи в 100 к. В колі—Досліді з вбранням інженера Артем'єва. Внизу—Любительський передатчик.

Великою увагою користувється перша модель наймогутнішої у СРСР 100 кіловатної лампи системи Бонч-Бруевича. Лампи такої сили немає в експлуатації навіть за кордоном.

Далі ми бачимо низку різнотипових приймищ, що в своїй конструкції становлять великий інтерес для радіо-аматора багат: передатчиків, прийомно-передаточну радіо-аматорську установку на коротку хвилю, достатньо для зв'язку з всією Європою.

Ця установка, коли вона буде переводитись заводом, буде коштувати не так уже й дорого; декілька десятків карбовонців.

До цього часу у нас існували робкори, сількори, юнкори. На виставці радянського радіо ми знаємо, що ще існують „лабораторії“, цеб-то коресподенти радіо-лабораторій, розпорошених не тільки по СРСР (1394) але й за кордоном (75%). Ця армія радіо-лабораторій „здобуток“ Нижгородської лабораторії. Вони повідомляють про себе із Північної Америки, із Сан-Франциско, з Японських островів та Суматри. Ось зв'язок, якому може заздрити найвеличніша газета.

Необхідно відзначити з експонатів 20 кіловатну станцію відправи слабого току, збудовану трестом заводів за французьким зразком, але в ній чималенько оригінальних рис радянської техніки.

Перша виставка Радянського радіо—показчик того, що в справі конструкції та винахідництва воно є на європейській височині.

Дуже гарним прапором виставки можуть бути листи Володимира Ілліча до проф. М. А. Бонч-Бруевича, що знаходяться в числі експонатів факсиміле про значіння радіо.

Радянське радіо—дійсно рупій революції—рупій лєнінізму.

П. К.

техніка не дає такого натиснення як у нас, у СРСР. Треба було тільки Республіці Рад розквитатись з численними ворогами та установити згоду й трудовий порядок у себе, як запроцювали заразливим захопленням сили усі наші лабораторії та кузні науки. А наших величезних успіхів в цьому напрямку досягла за короткий час наша республіка.

Візьмемо для прикладу радіо. Не так ще давно воно було для нас на вдивовижу.

Ми підходили до нього, як до нової незрозумілої штуки. А за який-небудь рік радянське радіо-аматорство нечувано поширилось, прийшло в усі робітничі клуби й навіть у робітничі помешкання, що іноді освітлювались ще газом, і накинуло тисячі наушників на радіо-аматорів. Тут дійсно зійшлися старі й нові скалки та радіо.

Від радіо-аматорства, від „радіо-поезії“ ми перейшли до справжньої великої радіо-творчості. І за короткий термін ми досягли стільки досягнень, що все їх сміло можемо винести за суд нашої відчизни та й за кордон.

Відкрилась І-ша Всесоюзна виставка радянського радіо. Треба тільки переступити пороги залі Політехнічного музею, як зараз кидається в вічі надзвичайність експонатів, велике число відвідувачів, а головне веселе перекликання гучномовців. Гучномовці вигукують що є сили. То різні радіо-станції та радіо-студії вітають виставку на віддалі. Ось які часи настали!...

У виставочних залах протягнуті провода антен, на них яскраві гасла:

— „Радіо—рупій революції“.

— „Радіо-аматорство—не забавка, а свідомо-колективна творчість“.

„Будуй газету без паперу та без віддалі“...

„Герой“ виставки—

Нижгородська радіо-лабораторія імені І-го радянського фікатора С.Р.С.Р.В. Леніна. Вона демонструє виготовлену їй станцію відправи, що працює на коротких хвилях і яка перша з'єднала С.Р.С.Р. через Атлантичний океан з Північно-Американськими Сполученими Штатами, Південною Америкою через Гімалайський гірський хребет—з Калькутою та Індостаном.

І. Туркельтауб.

Театр імени Гната Михайличенка.

Київський театр імени Михайличенка, утворений артистом і режисером київського ж «Молодого Театру» Марком Терещенком виник з державної студії, заснованої з 1920-го року. Студія ця з'явилася по-над 2 роки згодом після розпаду «Молодого Театру», де працювали всі три майбутні організатори українського театру, що тепер працюють на чолі 3-х найцікавіших театрів на Україні,—Лесь Курбас, Марко Терещенко та Гнат Юра. Отже, молодий театр сам проіснувавши менш року, став на послугі українській мистецькій культурі тим, що дав їй трьох видатних організаторів.

Марко Терещенко згуртував навколо себе групу театральної молоді й проголосив так само, як і інші новатори, боротьбу з старим театром, висунувши принцип колективної творчості, а також раціоналістичного, тобто угрунтованого на науці й техніці, театального будівництва. Всупереч іншим новаторам, Терещенко вважав, що тільки робітник з твердим пролетарським світоглядом може створити пролетарське мистецтво, і студію свою організував майже тільки з людей «від молота й плуга» в тісному розумінні цього виразу: до його студії вступали командировані пролетарськими організаціями і то все люди, що раніш ніколи в старому театрі не працювали.

В основі студійної роботи по-первах лежав колективний ритм, а потім уже комбінувалися інші елементи театального мистецтва—слово, рух,

жест. Маючи за принцип два головні моменти ритму, піднесення й падіння, студія з самого початку облишила декорації та оздобу старого театру, а збудувала вільну сценічну площину з станками всякими заввишки, знаходячи у підняттях та спадах цих споруд на сцені відповідність ритмові.

По-первах студія працювала лабораторно. Працювала в найтяжчих умовах громадянської війни, без ніяких засобів, без ніякої допомоги, і навіть в атмосфері недовіря та не зичливості.

У травні 1921-го року студія вперше поставила на громадський суд свою роботу. Було виставлено п'єсу: „Перший будинок нового світу“, де було показано в кількох окремих епізодах картину загибелі старого світу.

П'єса виставлена без декорації, без дієвих осіб (замість них були машини—схеми), ішла на тлі оригінальної „лівої“ музики композитора Буцького.

Вистава поділила глядачів на два табори: одна частина дуже гудила, інші-ж зробилися завзятими прихильниками студії.

Дальша робота студії, перейменованої на „театр імени Гната Михайличенка“, теж лабораторна, робилася в напрямі опанування техніки акторського майстерства. Виставлена незабаром п'єса „Небо горить“ та декілька інших дрібніших п'єсок свідчили про те, що студія удосконалюється та що засоби її сценічної виразності багатшають.

1922-року студія приїхала до Харкова. Тут теж думки про неї зовсім порізнислись.

Таке становище примусило робітників студії шукати пори серед самого робітництва. Студія почала працювати в клубах та гуртках по багатьох робітничих організаціях.

У зв'язку з ходом політичних подій розвивалася також деологічна перебудова в шуканнях самого театру.

Вона стає на шлях знищення старизни сміхом, на це вона вживає сценічних засобів загалом відомих під назвою „буфонади, шаржу та гротеску, тобто перебільшеного вияву негативних та кумедних рис. Деяка статичність (нерухомість) монументальність помітні в скульптурних формах, що творилися для виобразу героїчної боротьби пролетаріату в перших постановках театру, вже попустили місце сатирі „Карнавал“ перероблений з відомої п'єси Ромен Ролана „Ліліюлі“. „Карнавал“ висміював побут та моральні визнання буржуазного суспільства. Звичайна річ, відповідно до цього відмінилися й засоби сценічного виразу.

Щоб виразніш змалювати буржуазний побут з його горючістю та напруженістю, було заведено дуже швидкий темп дії. Разом з цим машини починають втрачати свій характер схеми й уже по трохи наближаються до конкретних образів.

Ця постановка в багатьох місцях своїх мала характер агресивної і цим викликала гострі закиди критики. Але вона все-таки демонструвала нові злотики студії надто в царині руху.

„Вир“.—Засада.

нади, шаржу та гротеску, тоб-то перебільшеного вияву негати-
тивних та кумедних рис. Деяка статичність (нерухомість) не-
монументальність помітні в скульптурних формах, що творили-
ся для виобразу героїчної боротьби пролетаріату в перших
постановках театру, вже попустили місце сатири „Карнавал“,
перероблений з відомої п'єси Ромена Ролана „Лілюлі“, „Карна-
вал“ висміював побут та моральні визнання буржуазного су-
спільства. Звичайна річ, відповідно до цього відмінилися й са-
моси сценічного виразу.

Щоб виразніш змалювати буржуазний побут з його гор-
ковістю та напруженістю, було заведено дуже швидкий темп
дії. Разом з цим машкари починають втрачати свій характер
схеми й уже по троху наближаються до конкретних образів.

Ця постановка в багатьох місцях своїх мала характер
горі і цим викликала гострі закиди критики. Але вона все-таки
демонструвала нові злутки студії надто в царині руху та
вміння виявити рухом виробничі процеси мас.

Дальша постановка приблизно на той самий зразок, як
„Карнавал“,—це була п'єса Бучеліса „Універсальний Непор-
ок“.

„Сорочинський ярмарок“—Фінальна сцена. Піймали Поповича.

„Насіння“ написана по деяких романах Іллі Еренбурга і перетворена в пам'ятник супроти буржуазії, її визнань та морали.

Обидві постановки як „Карнавал“, як і „Універсальний Некрополь“ критика вважає за удачі, що значно висувують театр імені Гната Михайличенка вперед.

Як і всі сучасні театри, театр імені Гната Михайличенка перейшов певну еволюцію (розвиток) у своїй ідеології, а також шукання різних сценічних форм. За переломний момент, сказати-б за етап на його шляху, можна вважати 1924 рік, коли йому дано було старе помешкання театру імені Заньковецької. Це одразу-ж позначилося на продуктивності праці. За один сезон 1924—25-го року театр виставляє п'ять нових п'єс: „Вир“, „Сорочинський ярмарок“, „Насіння“, „Незможлики“, „Камергер“.

На цей час актори цього театру уже в значній мірі опанували техніку свого майстерства. Вони придбали великий досвід, що полегшувало сценічне шукання. Крім того сам час ставив вимоги якось відійти вдалі від буфонади та сатири: у Росії та на Україні театри знову почали зацікавитися побутом, цього разу вже сучасним.

Виявилось, що шарж, буфонада, ритмизування та стилізація рухів, — уся приналежність театру перших років, — вже непридатні засоби.

Побут притомно вимагає реалістичного виображення. Абстрактними-ж схематичними його жадним способом не покажеш.

Тут машкарами вже нічого не вдієш, потрібні бо портрети живих людей. Ці символи, схеми можна було показувати глядачеві колективною акціямацією, акробатикою, плигами замість ходіння, ритмічним коливанням, замість живої природної ходи. До побуту з такими засобами сценічного виображення підходити не можна, і театр Гната Михайличенка теж поспіхом до всіх інших театрів у Росії і на Україні хоч-не-хоч опинився перед остаточною потребою повернутися до того, від чого усі ліві театри перших років революції уперто пнулися відійти геть.

Життя владично зажадало, щоб на сцені виображували живих людей з життєвими почуттями, ми, тоб-то так виображували, щоб виобраз цей виобразовував ті почуття, а не віддаляв від нього.

Ця твердження з усією неминучістю та невідламаністю логіки й законного розвитку життєвих форм поставило театр Гната Михайличенка перед вибором між індивідуальним актором, виконавцем окремої ролі та з облишеним колективним способом творчості.

Цей спосіб дістав своє справжнє призначення й місце в масових сценах виображення переживань і дії людського колективу.

Повертаючись до побуту й, починаючи зворот постанівкою п'єси „Насіння“, театр зовсім не мав потреби повертатися до старого павільйону з мальованими лаштунками.

Він не зрікався і не мав потреби зрізати конструкції.

Насправді, конструкція зберіглася надалі, тільки з абстрактної, без певної

мети, в постановці Марка Терещенка „Вир“ набула утилітарного характеру. В грі акторів, у їхніх жестах, інтонаціях, міміці не тільки в „Насінні“, а й у „Вирі“ ще залишаються ознаки періоду колективної творчості.

Що до вимовности, вони ще не опанували потрібні побутові інтонації.

Але в зовнішньому оформленні вистав ми маємо великий поступ.

У цьому за велику заслугу ставиться маляреві Елеву те, що він у п'єсі „Вир“ збудував конструкцію на взірць кіно-монтажа.

Цим монтажом маляр намагався наблизити дію до сучасности, давши, таким робом, змалювання виру громадянської війни.

У „Сорочинському ярмаркові“ (текст п'єси усучаснено) змалювано революційний гротеск.

Тут старий побут виображено в вигляді викритому, оголеному нашим розумінням, нашим світоглядом.

А що до форми цей побут змалювано на зразок старовинного українського „лубка“.

Остання постановка театру п'єси С. Грея „Старовина й розкоші“ або „Камергер“ Це — комедія гротеск, де змалювано зустріч старого світу з новим.

У цій постановці театр іде тим самим шляхом, наближаючись до нового побуту.

Цим літом театр ім. Гната Михайличенка гастролюватиме в Донбасі, влаштовуючи вистави по містах, на заводах та копальнях.

...твердження з усією певністю, що це не тільки закон-
ного розвитку життєвих форм поставило театр Гната Михайличенка
...з індивідуальним актором, виконавцем окремої ролі та з облишен-
...колективного способу творчості.

Цей спосіб дістав своє справжнє призначення й місце в масових сценах
...виображу переживань і дії людського колективу.

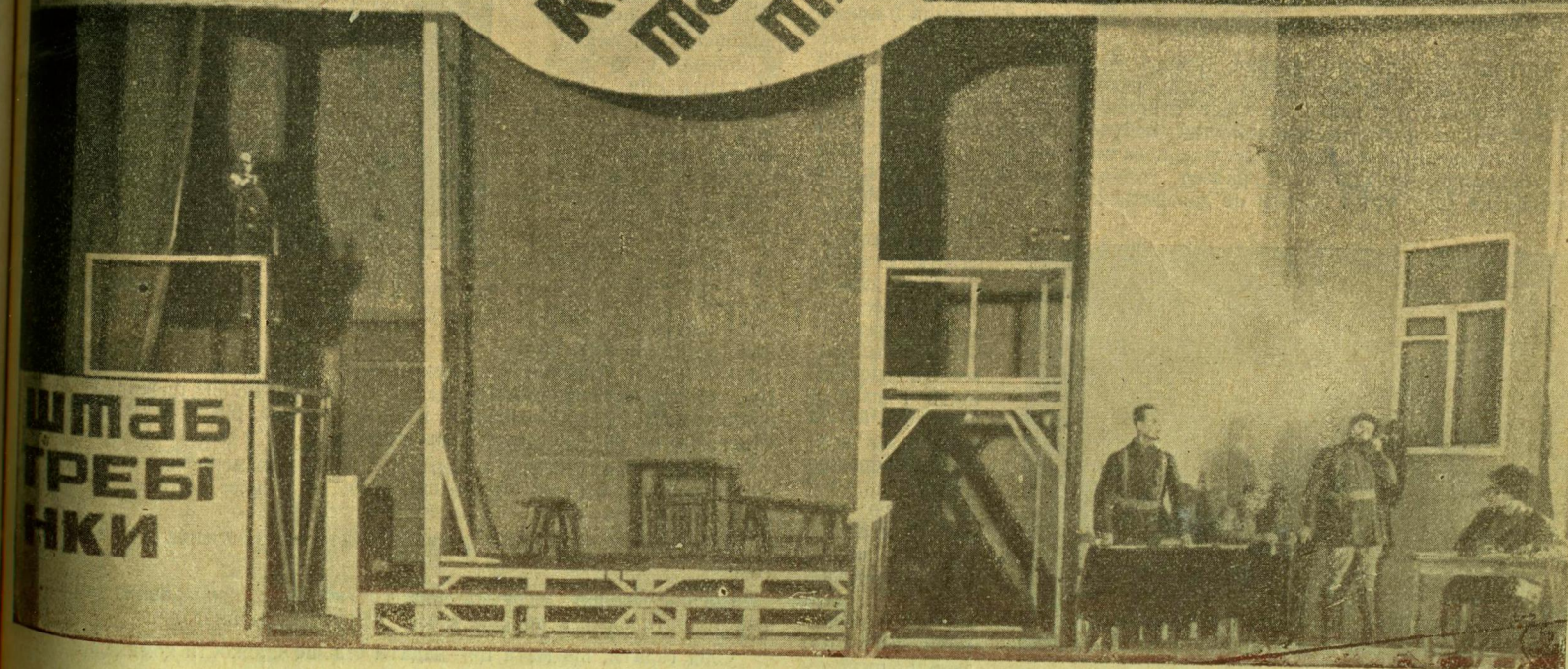
Повертаючись до побуту й, починаючи
...поворот постановкою п'єси „Насін-
...театр зовсім не мав потреби повер-
...до старого павільйону з мальов-
...лаштунками.

Він не зрікався і не мав потреби зрі-
...конструкції.

Навпаки, конструкція зберіглася нада-
...Вона тільки з абстрактної, без певної

ГАРАЩА КІМНА МАКА ПХЕ ГЕНШТАБ

Зверху. — „Універсальний Некрополь“, Карт. 4. Зустрічі з Бамбучі. Внизу. — „Вир.“ Дія перша. Владіміров і Гребінка розмовляють по телефону.

Урочисте відкрите засідання з приводу 40-ї роковини Полт. Досвідної с.-госп. станції.

Директор
станції.

Генрі Морган.

Гіпноз в світі тваринному.

Тепер усім відомо, що людину можна привести в особливий стан, так званий, гіпноз. Відомо також, що коли загіпнотизованій людині надати якусь, навіть мало зручну для неї позу, то вона може лишатися в цій позі цілком непорушно на дуже й дуже довгий час, тоб-то, бути в стані каталепсії. Стан гіпнозу дає можливість загіпнотизованій людині не відчувати болю; ця остання властивість, або так звана анестезія—надзвичайно важлива для практичного гіпнотизування, бо дозволяє безболісно робити операції і навіть проводити злоги.

За давніх часів на всі ці явища дивилися, як на чудеса, за причину яких вважали якусь таємничу „особисту силу“, яку має начеб-то гіпнотизер, або-ж, навпаки, зовсім не визнавали гіпнотизму і вважали це за шахрайство.

Такий погляд на явища гіпнозу у окремих людей, що далеко стоять від науки, зберігся й до цього часу. Але наука вже інакше дивиться на них вона знає, що причиною гіпнозу є певний стан мозкових клітинок

правда, це буває не завжди, але все-ж дуже часто) він навіть не відсмигне своїх лапки, бо в його немає больового почуття. Це зветься, як ми вже казали, анестезією. Каталепсія и анестезія це дві найхарактерніші ознаки гіпнозу тварин, як і людини.

Коли є терпіння, цей дослід можна проробити завжди з успіхом.

Окрім терпіння, важливою умовою для успішного виконання цього, і більшості подальших дослідів, є цілковитий брак гострих зовнішніх роздратувань тварини, що її гіпнотизують,—голосної розмови, грюкання, дверима і т. д.

Тепер перейдемо до комах.

Тепер усім відомо, що людину можна привести в особливий стан, так званий, гіпноз. Відомо також, що коли загіпнотизованій людині надати якусь, навіть мало зручну для неї позу, то вона може лишатися в цій позі цілком непорушно на дуже й дуже довгий час, тоб-то, бути в стані каталепсії. Стан гіпнозу дає можливість загіпнотизованій людині не відчувати болю; ця остання властивість, або так звана анестезія—надзвичайно важлива для практичного гіпнотизування, бо дозволяє безболісно робити операції і навіть проводити злоги.

За давніх часів на всі ці явища дивилися, як на чудеса, за причину яких вважали якусь таємничу „особисту силу“, яку має начеб-то гіпнотизер, або-ж, навпаки, зовсім не визнавали гіпнотизму і вважали це за шахрайство.

Такий погляд на явища гіпнозу у окремих людей, що далеко стоять від науки, зберігся й до цього часу. Але наука вже инакше дивиться на них, вона знає, що причиною гіпнозу є певний стан мозкових клітинок, так зване „гальмування“ їх. І зрозуміло, що це саме „гальмування“, як чисто фізіологічний процес, ну, скажемо, травлення, або дихання, не може мати в собі нічого надприродного чи чудесного.

Так само і погляд на особливу „силу“, яку ніби-то має гіпнотизер,—також наука давно забула.

Було-б великою помилкою думати, що гіпнотизувати може тільки людина. Ми знаємо, що всі властивості людини, які-б вони не були складні, розвинулися з примітивніших властивостей тварин, що є прашури людини. Ось чому явище гіпнозу дуже й дуже часто зустрічається в тваринному світі; але оскільки психіка тварин розвинена значно менше од психіки людини, остільки явища гіпнозу у тварин значно простіші й примітивніші.

З безхребетних тварин уперше явища безумовного гіпнозу можна бачити у звичайного річного рака. Коли рака поставити на голову й обіперти клішнями так, щоб його хвіст стирчав угору, придержати його лапки, щоб він не ворушився, і хай так побуде деякий час, то через кілька хвилин, а іноді й десятків секунд, побачимо, що він перейде в стан гіпнозу. Звичайно, ні про який рапорт, тоб-то, зв'язок рака з тим, хто загіпнотизував його, тут і думати не доводиться. Тут, як і при більшості

Приклад каталепсії ящірки—„Азми Кавказької“—
З нервової клініки проф. Платонова.

інших дослідів, доведеться обмежитися тільки тим, що у рака буде, так звана, каталепсія, тоб-то, цілковита непорушність і воскова гнучкість його членів; ми зможемо обережно надати всяку позу його лапкам і хвостові і він залишиться в ній довгий час. Крім того, коли ми станемо колоти голкою тонку чутливу шкіру його суглобів, то (хоч,

правда, це буває не завжди, але все-ж дуже часто) він навіть не відсмигне лапки, бо в його немає болювого почуття. Це зветься, як ми вже казали, анестезією. Каталепсія і анестезія це дві найхарактерніші ознаки гіпнозу тварин, як і людини.

Коли є терпіння, цей дослід можна проробити завжди з успіхом.

Окрім терпіння, важливою умовою для успішного виконання цього роздратувань тварини, що її гіпнотизують,—голосної розмови, грюкання, дверима і т. д.

Тепер перейдемо до комах.

Серед комах гіпноз дуже й дуже часто зустрічається. Досить пригадати багатьох різних жуків, що коли доторкнешся до них, то вони підбирають лапки і падають, наче мертві. Припускати, що комахи прикидаються мертвими свідомо, при своїй порівнюєчє малю розвиненій психіці,—не можна, і от різні спостереження показують, що ці явища є ніщо інше, як каталепсія, тоб-то, гіпнотичний стан, в який тварина переходить з переляку.

Візьмем одну комаху з прямокрилих, що зветься караузіусом. Цей житець тропічних лісів прекрасно живе в неволі і цікавий уже самою формою тіла, що нагадує суху гілочку. Цю схожість він використовує для себе як найвигідніше, просиджуючи цілими днями зовсім не ворухнувшись; і зрозуміло, що рідко який птах досадиється, що це не сучок, а смашна комашка.

Так от, виявляється, що караузіус не просто непорушно сидить, а усе час перебуває в стані каталепсії, вивести з якої його можна тільки з превелику силу.

Можна було-б навести досить багато ще прикладів, але спинимося на цих.

Погляньмо, яку мету ставила собі природа, коли давала комахам та властивості; адже в природі нічого немає недоцільного.

Слід гадати, що мета ця—надати більше схожості комахам з неживими речами.

Більшість тварин їсть тільки живі речі, а непорушних не чіпає.

Приклад каталепсії ящірки—„Азми Кавказької“—
З нервової клініки проф. Платонова.

Таким чином, гіпноз у найпростішій своїй формі є спосіб самоохорони; у переляку тварина переходить в стан каталепсії, лишається непорушна і тим врятовує собі життя.

Переходячи від безхребетних до хребетних тварин, ми, не зупиняючись на рибах, бо над ними дослідів було небагато і вони ще потребують перевірки, почнемо з жаб.

Досліди з жабами—найлегші і найдоступніші.

Щоб загипнотизувати жабу, досить її тільки покласти на спинку, і притиснувши лапки її до тіла, продержати її в такому стані деякий час.

Іноді навіть досить буває, поклавши її спинкою на долоню однієї руки і накривши другою рукою, швидко підняти і спустити руку.

Загипнотизованій тим чи иным способом жабі можна надати всяку позу, наприклад, посадити її с перехрестивши по турецькому ноги, і вона так і лишиться сидіти.

Коли ми тепер уколимо їй лапку, то вона не відсмигне її.

Можна навіть обережно відтягти їй пальця, або покласти на черевце палаючу, змочену спиртом, ватку, і все-ж вона не ворухнеться.

Жаба дихає носом.

Через те, коли їй накрити носа шматочком вогкого цигаркового паперу, то вона почне задихатися.

Коли ми це зробимо з жабою, що не загипнотизована, то не мине й хвилини, як вона своєю передньою лапкою скине цей папірець; але, коли ми це зробимо з загипнотизованою жабою, то вона задихатиметься, конвульсивно вдихатиме повітря ротом, але лапкою папірця не скине доти, поки не прокинеться.

Ящірки і гадюки майже так само легко піддаються гіпнозові.

Загипнотизувати нашу звичайну прудку ящірку можна тим-же способом, що й жабу.

Щоб вона заснула добре, треба цю тварину, що вже непорушно лежить, поволененьки гладити, ледве доторкуючись до неї.

З усіх ящірок найцікавіша для гіпнозу велика, до 30 см. завдовжки, Азіатсько-кавказька.

Це дуже жвава рухлива ящірка, але тільки доти, поки вона на волі, поки вона сама.

Вже досить взяти її в руки, щоб усі її рухи враз стали в'ялі і сонні; коли ми обережно, без різких рухів (бо, як загальне правило, такі рухи—вороги гіпнозу) поставимо її в якусь позу, то цього вже досить щоб вона залишалася в гіпнотичному стані на півгодини і більш.

Зрозуміло, завдання гіпнозу тут те саме, що й у комах, тоб-то, самоохорона.

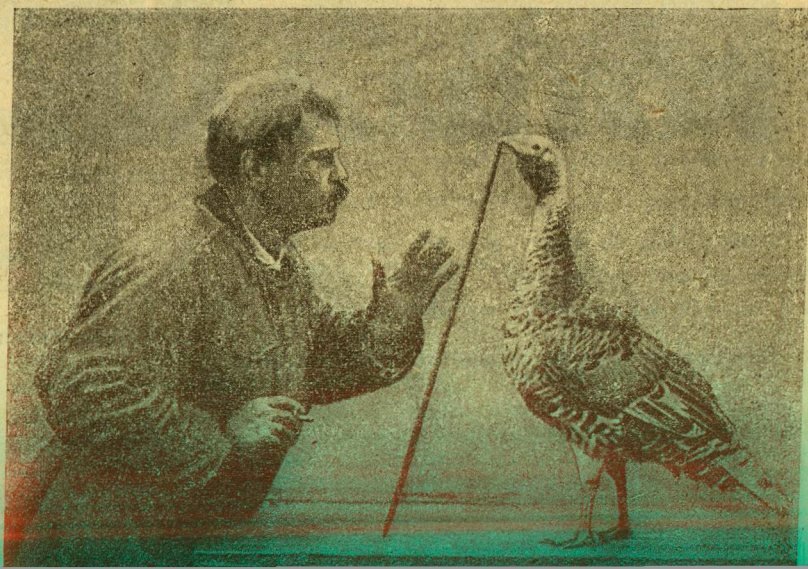
Цікаво зазначити, що гадюки, добре засипаючи самі, разом з тим—добрі гіпнотизери.

Але до цього ми вернемося трохи далі, а поки, перейдемо до птахів.

Досліди гіпнозу птахів відома були вже дуже давно.

Загипнотизована куриця, перебуваючи у стані анестезії не відчуває ні уколів, ні тютюнового диму.

...власний...
З усіх ящірок найцікавіша для гіпнозу велика, до 30 см. завдовжки, асма-кавказька.

Це дуже жвава рухлива ящірка, але тільки доти, поки вона на волі, поки вона сама.

Вже досить взяти її в руки, щоб усі її рухи враз стали в'ялі і сонні; коли ми обережно, без різких рухів (бо, як загальне правило, такі рухи—гіпнозу) поставимо її в якусь позу, то цього вже досить щоб вона опинилася в гіпнотичному стані на півгодини і більш.

Зрозуміло, завдання гіпнозу тут те саме, що й у комах, тоб-то, самонавірення.

Цікаво зазначити, що гадюки, добре засипаючи самі, разом з тим—добрі гіпнотизери.

Але до цього ми вернемося трохи далі, а поки, перейдемо до птахів.

Досліди гіпнозу птахів відомі були вже дуже давно.

Ще 1646-го року один італійський вчений, Анастасій Кірхер, написав книгу під назвою «Велике мистецтво світла й темряви», і в цій книзі в розділі «про уявлення курки» він оповідає такий дослід.

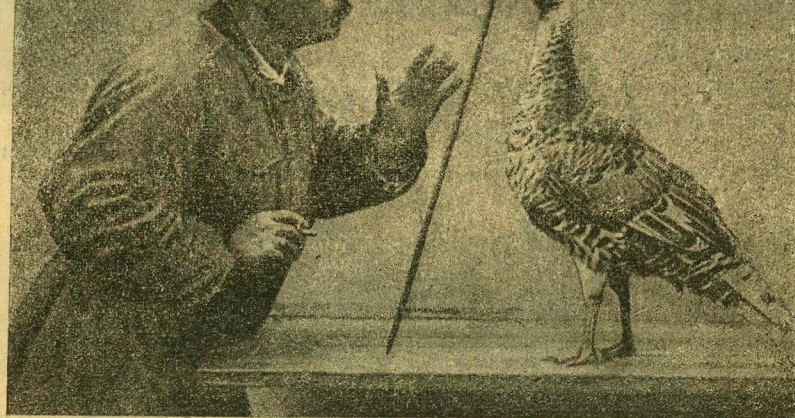
Коли взяти курку, сплутати їй ноги і покласти на стіл, провести від кожного її ока крейдою дві лінії так, щоб разом вони давали пряму, що проходить через очі курки, то вона перейде в стан каталепсії і лишиться в такому стані навіть тоді, коли їй розплутати ноги.

Кірхер гадав, що вся річ в цих лініях, але виявляється, цей-же дослід можна робити і без ліній і без сплутування ніг, а просто, поклавши швидко курку на спину, підержати її так деякий час, поки вона від незвичної і незручної пози та з переляку не перейде в стан гіпнозу.

Не завжди, але часто, разом з каталепсією появляється й анестезія.

З птахів гіпнозові піддаються не тільки самі курі, а також качки, сови, різні хижакі й дрібні співочі птахи.

Всім, хто мав діло з голубами, добре відомо, що коли голуба, сховавши йому голову під крило, покласти на спину, то він лишиться неперушній.

«Спроба гіпнозу куриці, описана ще в 1646 році.»

Тепер перейдемо до ссавців: не зупиняючись довго, скажемо, що найлегше загипнотизувати трусиків та морських свинок і все тим-же способом швидкого переводу їх в незвичний, незручний стан.

Кажучи про гіпноз тварин, не можна не сказати про ту сторону його, що не-що давно здобула в науці права громадянства: саме, про гіпнотизування поглядом.

Ця справа взагалі дуже цікава, а в тваринному світі особливо, бо серед тварин ми зустрічаємо не тільки об'єктів гіпнозу, а й гіпнотизерів.

Найкращі гіпнотизери—це гадюки і притому найрізноманітніших порід, починаючи від велетенських удавів, і кінчаючи нашими вужами.

Не дарма гадюки з давніх років були темою для різних легенд і містичних страхів.

Багато мисливців бачило, як удав, не зводячи погляду, дивився на якусь тварину доти, поки вона не ставала непорушною, і тоді спокійно обкручував своїми кільцями позбавлену можливості рухатися тварину, і ковтав її.

За прикладом свого великого брата і наш уж гіпнотизує інколи свою здобич.

Часто він, дивлячись прямо на жабу, приводить її в стан все тієї-ж таї каталепсії і потім спокійно проковтує.

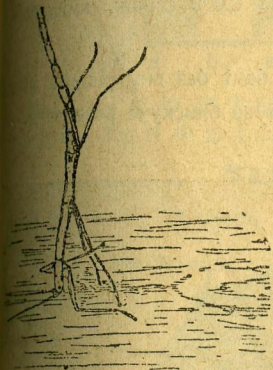
Але оповідання те, що жаба, квакаючи, сама влазить в пащу вужа, слід залічити просто до легенд.

Вплив на тварини людського погляду відомий також давно, але наукових дослідів над цим до останнього часу було мало.

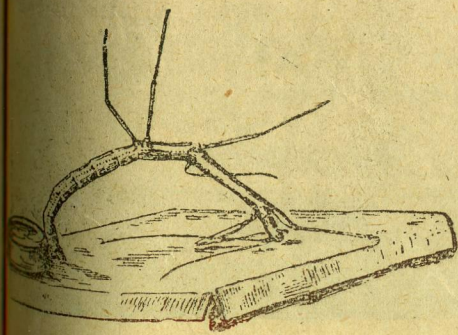
Останніми-ж роками дуже багато дали досліди відомого муштера звірів і великого зоопсихолога В. Л. Дурова.

Дивлячись у вічі тому чи іншому звіреві, він гіпнотизував останнього і доводив до стану каталепсії.

Питання про вплив погляду тепер науково вивчається.

Різні приклади ко-

мах, в стані транс.

Нове диво техніки.

Старе, завмерле місто, Іена, кипить нині життям. Вулиці його переповнено найбільше студентами, що приїждять з усіх кутків Німеччини подивитись Планетаріум — штучне небо, чудо оптики.

Піднявшись ліфтом на гору будинка, де на даху споруджено велетенську баню, глядач опинюється під небом зі світилами в такому вигляді, як вони стоять перед нашим оком світлої ночі.

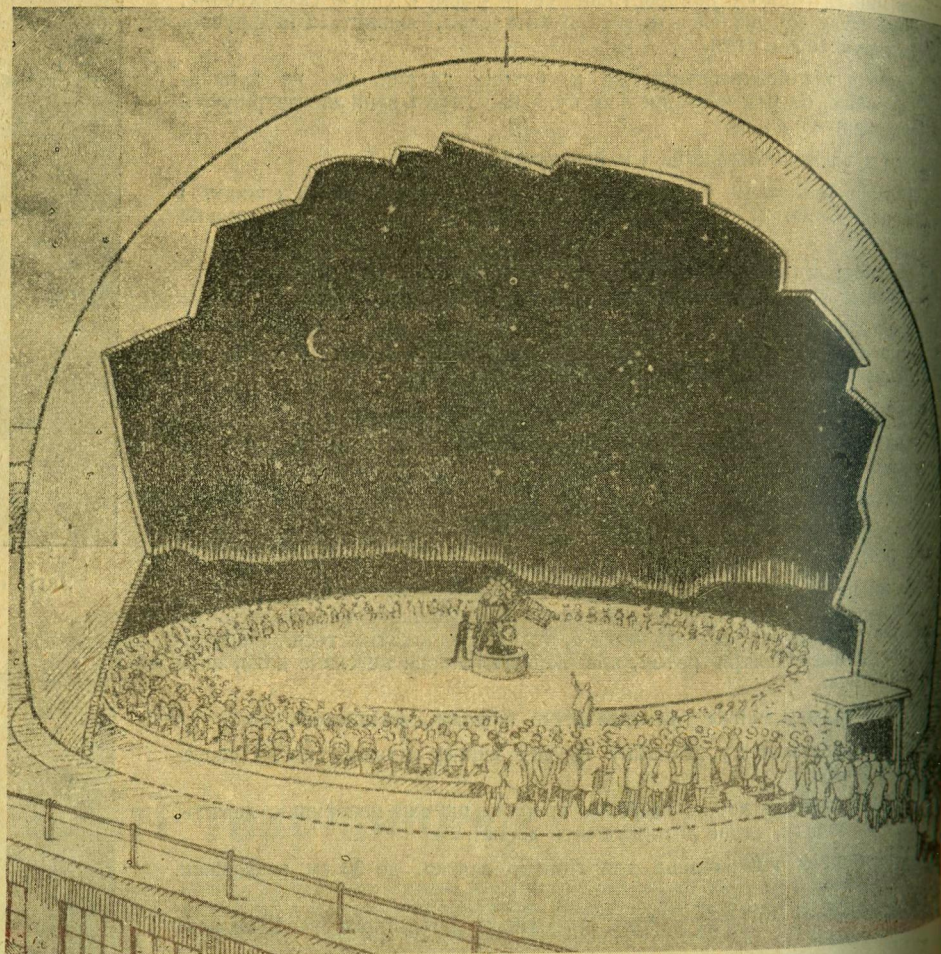
Думка про Планетаріум виникла у директора мюнхенського наукового музею професора Оскара Міллера, ще в 1906 році. Роботу було доручено оптичному інституту Карла Цейса, але війна припинила її. З 1919-го року роботу знову відновили і переводили з великою енергією та нарешті закінчили.

Прилад складається з широкого скляного циліндра, що містить у собі кружала сонця, місяця, Меркурія, Марса, Венери, Юпітера, Сатурна. Планетаріум не показує Нептуна та Урана, бо вони незримі простому окові.

Кожне з кружал має особливий рух, що цілком відповідає рухові тієї планети, чий відсвіт воно дає за допомогою оптичного скла.

Один з оборотів показує все, що робиться на небі протягом добового руху планет, при чім це відбувається в $4\frac{1}{2}$ хвилини, в 2 хвилини і навіть у 40 секунд.

Перед глядачем сонце, місяць сходить і заходить.

Оптичне зображення неба, що служить для сприймання небесних світил... Глядачеві показують добовий та періодичний рух планет.

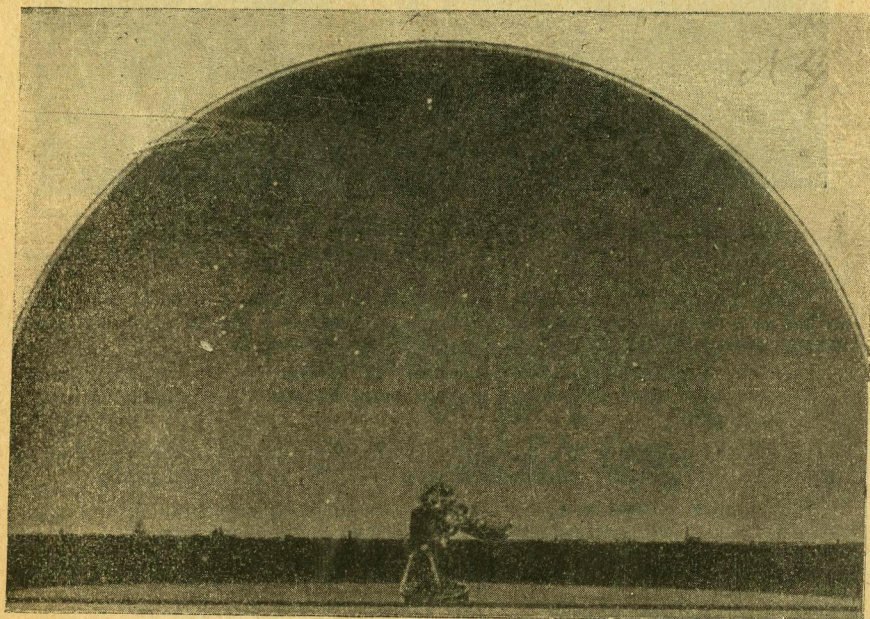
При апараті також особливе приладдя, що на штучному небі показує назви 30 найбільших сузір'їв, в тім числі Лева, Стрільця, Риба та інші. Таким чином, Планетаріум дає змогу зрозуміти наочно причини зміни доб року, періодичні зміни клімату і є не забавкою для цікавих.

оптичного скла.

Один з оборотів показує все, що робиться на небі протягом добового руху планет, при чім це відбувається в $4\frac{1}{2}$ хвилини, в 2 хвилини і навіть у 40 секунд.

Перед глядачем сонце, місяць сходить і заходить.

Збудова штучного неба. Прилад складається з широкого скляного циліндру, що має у собі кружала різних планет.

Другий оборот дає картину небесної бані з різними рухами планет уже за цілий рік і подає всі зміни за цей час так само в $4\frac{1}{2}$ хвилини і менше.

Але при цьому вже не видно добових рухів сонця та місяця, ніби земля стоїть нерухомо.

На підставі астрономічних обрахунків може бути дано картину неба, як воно уявлялося людині сотні років перед цим, або-ж як люди будуть бачити його через сотні років.

Таким чином, сучасна людина може бачити небо часів Гомера, Коперніка, Галілея.

Оптичне зображення неба, що служить для сприймання небесних світил... Глядач показують добовий та періодичний рух планет.

При апараті також особливе приладдя, що на штучному небі показує казми 30 найбільших сузір'їв, в тім числі Лева, Стрільця, Риба та інші. Таким чином, Планетаріум дає змогу зрозуміти наочно причини зміни доб року, періодичні зміни клімату і є не забавкою для цікавих, але має серйозне практичне наукове значіння.

Для проєкції Молочного шляху 11 спеціальних проєкційних ліній, вся система лінз освітлюється лампою на 2.000 свічок, вміщеною в центрі приладу.

Найбільшою з труднощів була будова бані без внутрішніх підтримок, що заважали-б проєкції. Це завдання було блискуче розв'язане.

Цементовка сталевій сітці. Нагорі робітники закінчують працю.

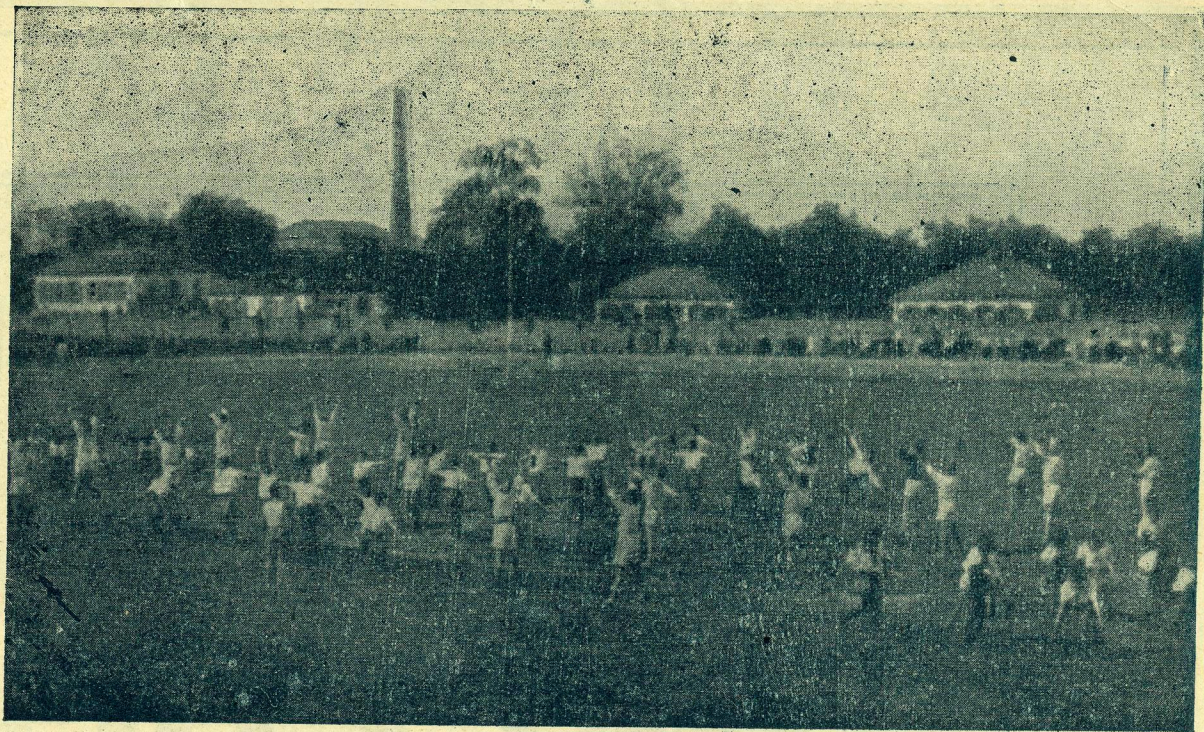
Туреччини. Всі члени уряду, численні депутати Меджилісу, делегації з різних міст та місцеві мешканці з пильною увагою стежили за грою.

Перший хавтайм команда СРСР грала проти сонця й вітру. Уже на третій хвилині турки забили нам гол. Почалася друга гра. Націонал-патріоти дико ревноють од захоплення: „достанеться цим комуністам“. На наших гравців забитий гол вплинув так, як ніби-то нап'яв їх на матч. Стрепенулися, одностайно вийшли на поле. Почали обстрілювати турецькі ворота, але там боронить їх чудовий воротар. 12 хвилин залишається до кінця всієї гри,

Невже-ж таки СРСР так і піде з поля з переможеним 1:0? Меткий селін дає відповідь на це запитання чудово забитим м'ячем. Чотири хвилини згодом, Бутусов забиває ще одного м'яча, й збірна СРСР виграла матч 2:1 на свою користь.

Після Ангори команда виїхала до Константинополя, де без Харківських гравців на привелику силу догралася нічиєю з збірною м. Константинополя. Два дні згодом у тієї самої команди, але вже з харківцями збірна СРСР виграла 3:0.

Повертаючись „до дому“ СРСР виграла з збірної Одеської 1:0 і 8:3. І, нарешті, „дома“ в Москві у зменшеному матчі виграла у збірної Москви 2:1.

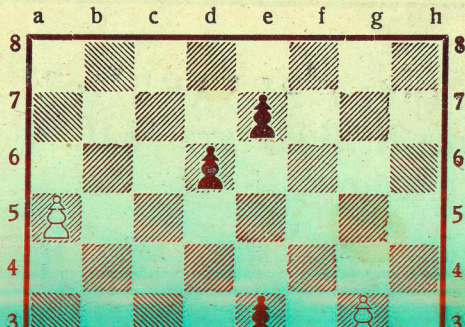
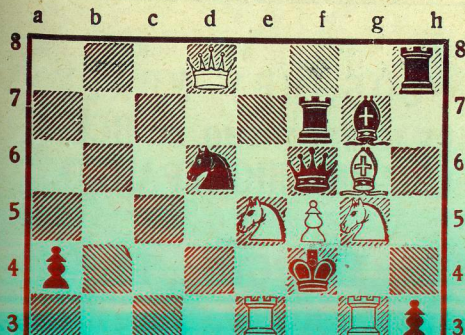
Виробничі рухи з молотами.

ШАХИ ТА ШАШКИ

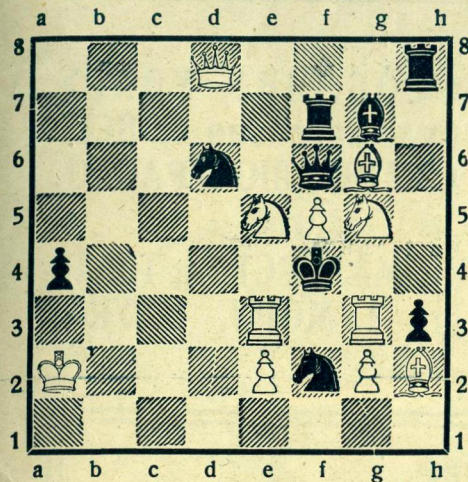
За редакцією І. Л. ЯНУШПОЛЬСЬКОГО.

Завдання ч. 12. Ф. Сімховича.

Етюд ч. 9. В. В. Мідков.

Білі — Кр а2 Ф d8 Т e3, g3 С g6, h2 К e5, g5п. e2, f5, g2 (11).
Чорні — Кр f4 Ф f6 Т h8, f7 С g7 К d6, f2 п. a4, h3 (9).

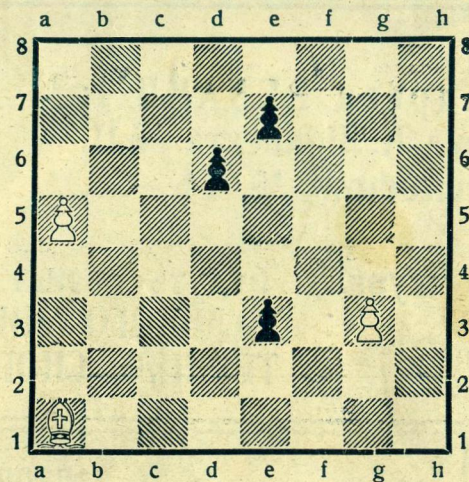
Мат за два ходи.

Партія ч. 11. Оборона Рети. Відіграна у Вісбадені 1925 р.

Білі — Ф. Земаш.

Чорні — М. Ейве.

1. d2 — d4	К g8 — f6	15. К d6 : c8	b5 : c4
2. c2 — c4	g7 — g6	16. e4 — e5	Ф d8 : c8
3. К b1 — c3	С f8 — g7	Жертвою фігури білі трохи визво-	
4. e2 — e4	d7 — d6	лились, але перевага чорних дуже	
5. f2 — f4	0 — 0	велика.	
6. К g1 — f3	c7 — c5	17. h2 — h3	К g4 — h6
7. d4 — d5	e7 — e6	18. g2 — g4	К b8 — d7
8. С f1 — d3	e6 : d5	19. g4 : h5	Ф c8 — d8
9. c4 : d5	Ф d8 — b6	20. 0 — 0	Ф d8 — h4
10. К f3 — d2	К f6 — g4	21. Т f1 — f3	g6 : h5
Фігури чорних краще розполо-		22. Т f3 — c3	Т a8 — e8
жені і вони скоро починають цікаву		23. С c1 — d2	К d7 : e5!
атаку.		24. f4 : e5	Т e8 : e5
11. К d2 — c4	Ф b8 — d8	25. С d2 — e1	Ф h4 — e7
12. С d3 — e2	h7 — h5!	26. d5 — d6	Ф e7 — e6
Ходом Сg7 : c3+13. b2 : c3 Kg4—f6		27. С e2 — f1	Т e5 — g5+
чорні могли грати на виграш пішака,		28. Т c3 — g3	Ф e6 : e3+
але вони вважають за краще повести		29. Кр g1 — g2	С g7 — d4
спільну атаку.		30. Т g3 : g5+	Ф e3 : g5+
13. К c3 — b5	a7 — a6	Білі здалися, бо а 31. Кр f3 послі-	
14. К b5 : d6	b7 — b5	дує 31... Ф e3+32 Кр g2 Ф g1+33.	
		Кр f3 Ф : f1+34. Кр e4 Ф f5+	

Білі — Д а1 ш. a5, g3 (3).

Чорні — ш. d6, e3, e7 (3).

Білі виграють.

Партія ч. 9. міська. Відіграна на Всеукраїнському турнірі у Харкові 1925 р.

Білі — В. К. Лисенко (Київ).

Чорні — Д. Б. Ломазов (Харків).

1. c3 — b4	d6 — c5	9. a1 — b2	e5 : g3
2. b2 — c3	e7 — d6	10. f2 : f6	b8 : a7
3. b4 — a5	f6 — g5	11. e1 — f2	a7 — b6
4. g3 — f4	e5 : g3	Примушений хід.	
5. h2 : f4	g7 — f6	12. c3 — b4!	f8 — e7
6. c3 — d4	b6 — c5	13. e3 — d4!	
7. d4 : b6	a7 : f6	Дотепний хід, що дає білим негай-	
8. d2 — c3	f6 — e5?!	ний виграш.	
		13...	c5 : e3
		Коли 13... c7 : g5, то 14. d4 — e5 і	
		виграють.	
		14. f2 : d4	c7 : g5
		15. b4 — c5!	Чорні здалися.

1) Цей хід програє шашку і партію.

ХРОНІКА.

Всеукраїнські шахово-шашечні турніри почались 25 травня і закінчились 5 червня. Наслідок у турнірі - чемпіонаті: 1. І. Я. Вільнер з Одеси; 2. Н. Сорокін — Київ; 3. Д. Григоренко (Харків); 4 і 5 — І. Янушпольський і А. Альохін (Харків); 6, 7 і 8 — Гуецький — Житомир, Ластовець — Полтава, Фрейберг (Харків) і 9. Гаєвський — Кам'янець на Под.

Турнір робітників: 1, 2 і 3 — Попович, Шапіро та Тесленко (Хрк.); 4 і 5 — Голонозов — Одеса і Сафріс — Київ, далі: Нікітін — Полтава і Ковесников — Корсунь.

Турнір в шашки: 1 і 2 — Лисенко та Ковельман — Київ; 3 — Міротін (Хрк.); 4 і 5 — Додінов (Харків) і Пономаренко (Полтава); 6 — Ломазов і 7 — Кравченко (Харків).

У Марієнбаді закінчився міжнародний шаховий турнір: 1 і 2 — Німцович та Рубінштейн; 3 і 4 — Маршал та Торре; 5 і 6 — Рети і Тартаковер і инш.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
ІЛЮСТРОВАННИЙ
ДВОХТИЖНЕВИК
ВСЕСВІТ

за редакц. В. БЛЯКИТНОГО.

Адреса РЕДАКЦІЇ:
вул. К. Лібкнехта, № 11,
телефон № 14—73.

ОСОБЛИВУ УВАГУ
буде звернено на **ВСЕ-**
СВІТНЮ ІЛЮСТРАЦІЮ.

У журналі будуть великі відділи: ЛІТЕРАТУРИ, МАЛЯРСТВА, ТЕАТ-
РАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА. САТИРИ та ГУМОРУ. НАУКИ,

Адреса РЕДАКЦІЇ:
вул. К. Лібкнехта, № 11,
телефон № 14—73.

ОСОБЛИВУ УВАГУ
буде звернено на **ВСЕ-**
СВІТНЮ ІЛЮСТРАЦІЮ.

У журналі будуть великі відділи: ЛІТЕРАТУРИ, МАЛЯРСТВА, ТЕАТ-
РАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА, САТИРИ та ГУМОРУ, НАУКИ,
ТЕХНІКИ, СПОРТУ, то що.

ЗАПРОШЕНІ ДО СПІВРОБІТНИЦТВА:

Тео Авербах, Бахтадзе, (Грузія), Д. Бузько, Бажан, Біла-Криниця, К. Богуславський, С. Божко (Кам'янець), Л. Болобан, проф. А. І. Белецький, Остап Вишня, І. Врона, Веринівський, Ванін, С. Вагранська, П. Ванченко, П. Голота, М. Горбань, Городовенко, Б. Глаголін, М. Ган (Нью-Йорк), Цішка Гартни (Білорусь), І. Дніпровський, О. Довженко (Сашко), В. Радиш, О. Дорошневич, М. Доленго, В. Десняк, О. Досвітній, С. Драгоманів, Шалва-Дадіані (Грузія), Г. Епін, Елева, Н. Зелінський (Москва), М. Йогансен, В. Іволгин, М. Ірчан (Вініпег), О. Копиленко, Г. Коцюба, І. Кириленко, проф. Б. Братко, П. Козицький, О. Корж, Б. Колос, Кручинін, Куліш (Одеса), Л. Ковалів (Київ), Ів. Кулик (Канада), Л. Курбас (Одеса), В. Корян, Н. Калюжний (Прага), Евг. Касяненко (Берлін), М. Любченко, В. Лазурський, А. Любченко, М. Лебідь (Катеринослав), П. Лісовий, Б. Лопатинський, М. Лейтес, Ю. Масютин, В. Меллер, Юр. Меженко, І. Микитенко, Миколюк, М. Майський, Мандельберг, Я. Мамонтів, Н. Мірза-Авакьянц, К. Німчинов, Валер Проноза, П. Панч, Л. Предславич (Одеса), В. Поліщун, С. Пилипенко, М. Панченко, А. Приходько (Прага), С. Радугин, В. Сосюра, М. Семенко, О. Слісаренко, І. Сенченко, В. Седлер, О. Соколовський (Київ), Ф. Соболев, Ю. Смолич, П. Тичина, Микола Терещенко, Марк Терещенко, проф. І. Турнелътауб, Б. Ткаченко, Ф. Таран, М. Тарновський (Нью-Йорк), ізм. Уразов, А. Уразова, П. Усенко, В. Фомицький (Москва), Футорянський, М. Хвильовий, Х. Холодний, М. Христовий, Б. Червоний, Г. Шнурупій, С. Щупан, Ів. Шевченко (Севастополь), И. Шевченко, В. Ярошенко, М. Якович, М. Яворський, М. Яловий, Ю. Якубський, Сандро Еулі (Грузія), фотограф А. П. Плахтій.

ПЕРЕДПЛАТА:

на місяць . . . . . 60 к.
поодинокі число . 30 к.

Гроші і передплату слати по адресі:

Видавництво газ. „ВІСТИ ВУЦВК“
Харків, вул. К. Лібкнехта, 11.